

УДК 330,34:346.57

В. В. Іванієнко,

к. е. н., професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин та безпеки бізнесу, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,

ORSID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7982-455X>

**СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ЗАГАЛЬНІ АЛГОРИТМИ
ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ
МІЖНАРОДНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ**

V. Ivaniienko

PhD in Economics, Professor, Professor of the Department of International Economic Relations and Business Security, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

**MODERN APPROACHES AND GENERAL ALGORITHMS OF
ECONOMIC DIAGNOSTICS IN ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF
INTERNATIONAL ENTERPRISES**

У статті досліджено теоретико-методологічні та методичні аспекти економічної діагностики міжнародного підприємства в контексті забезпечення його високого конкурентного рівня та сталого розвитку. Розглянуто та критично осмислено визначення економічної кризи міжнародного підприємства, теоретичні та практичні аспекти аналізу та управління кризовим станом підприємства. Надано практичні рекомендації щодо формування економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством, підвищення довгострокової стабільності компанії та розвитку конкурентних переваг компаній, що перебувають у

стані фінансової кризи. Систематизовано важливі складові методології і технології діагностики та прогнозування кризи, як таких, котрі покладені в основу антикризового управління. Надана порівняльна характеристика методів визначення фінансового становища міжнародних компаній. З метою підвищення результативності функціонування суб'єктів господарювання та відновлення їх фінансово-майнового стану запропоновано узагальнений алгоритм економічного діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством.

The article examines the theoretical, methodological and methodological aspects of economic diagnostics of an international enterprise in the context of ensuring its high competitive level and sustainable development. The definition of an economic crisis of an international enterprise, theoretical and practical aspects of analyzing and managing the crisis state of an enterprise are considered and critically analyzed. The author substantiates that the problem of scientific consideration of economic diagnostics in anti-crisis management of an international enterprise has both theoretical and practical significance, and its study is possible from two points of view: as a phenomenon and as a process. The system of economic diagnostics of a business entity in modern conditions is an important component of ensuring the effective functioning of an enterprise. This is justified by the fact that: economic diagnostics covers the majority of aspects of the functioning of an enterprise that require individualization of management; economic diagnostics plays one of the leading roles in ensuring the effectiveness of the financial and economic activities of the enterprise; Economic diagnostics allows not only to carry out a comprehensive analysis of the financial and property status of an enterprise, to establish factors of internal and external influences, but also determines the strategic priorities of its further functioning. Practical recommendations are provided for the formation of economic diagnostics in anti-crisis management of an international enterprise, increasing the long-term stability of the company and developing the competitive advantages of companies in a state of financial crisis. Important components of the methodology and technology of crisis diagnostics and

forecasting, as such, which are the basis of anti-crisis management, are systematized. A comparative characteristic of methods for determining the financial condition of international companies is provided. In order to increase the effectiveness of the functioning of business entities and restore their financial and property status, a generalized algorithm of economic diagnostics in anti-crisis management of an international enterprise is proposed.

Ключові слова: *економічна діагностика, кризовий стан, міжнародне підприємство, управління міжнародним підприємством, алгоритм економічної діагностики, фінансово-економічний стан, критерії оцінки ефективності антикризового управління.*

Keywords: *economic diagnostics, crisis situation, international enterprise, management of an international enterprise, economic diagnostics algorithm, financial and economic situation, criteria for assessing the effectiveness of crisis management.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Процес діагностування кризового стану сам по собі є складним багатоетапним завданням. Існують різні види та рівні діагностики – від оперативної експрес-діагностики до поглибленої фундаментальної діагностики фінансового стану та окремих напрямів діяльності підприємств. Постає проблема узгодження цих підходів у єдину ефективну систему антикризової діагностики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Існує гостра необхідність дослідження застосування сучасних підходів до діагностики кризових ситуацій на підприємстві, причин виникнення таких ситуацій, а також розроблення загальних шляхів виведення підприємства із кризового стану та забезпечення належного функціонування підприємства у будь-якій ситуації. Питання управління та економічної діагностики підприємства у кризових ситуаціях знайшли відображення у

працях зарубіжних учених, таких як Дж. Бернетт, В. Кумбс, Г. Марковіц, М. Міллер, Ф. Модільяні, А. Спрінг, С. Філіпп, П. Самуелсон, У. Шарп, Д. Тобін, Р. Солоу та ін. Вагомий внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів організації роботи підприємств та розроблення антикризових стратегій зробили такі вчені, як А.Ф. Крюков, С.Т. Беляєв, О.Ю. Бірюкова, С.Л. Благодетелева-Вовк, Л.А. Бочкова, Б.Ю. Бродський, С.В. Грибан, Є.М. Коротков, А.В. Волков, З.А. Авдошина, та ін. Водночас дослідження із цієї тематики не вирішують проблем теоретичного і практичного обґрунтування управлінських рішень за цим напрямом та впровадження сучасних методичних підходів до оцінки фінансового стану та конкурентного рівня міжнародних підприємств, розробки альтернативних стратегій успішного подолання такими підприємствами кризових явищ.

Однак підходи вчених до розуміння кризових явищ, їх визначення та управління здебільшого відзначаються концептуальною неоднозначністю, що зумовлює необхідність їх узагальнення та поглибленого аналізу. У науковій літературі залишаються недостатньо вирішеними деякі аспекти загальної проблеми. По-перше, відсутні єдині стандартизовані алгоритми раннього виявлення кризових явищ на підприємствах різних галузей і масштабів. По-друге, динамічність сучасного бізнес-середовища (зміна нормативно-звітних вимог, поява нових видів ризиків) вимагає адаптації методів діагностики до нових умов. По-третє, не існує чітких правил для ідентифікації типу кризи та вибору адекватних антикризових заходів для кожного типу.

Таким чином, розглядання загальних алгоритмів економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством має теоретичне та практичне значення, а вирішення цієї проблеми можливо за двома напрямками наукового пошуку – вивчення та удосконалення сучасних теоретики-методичних та практичних підходів до вирішення такої проблеми та розробка загальних алгоритмів економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є пропозиція системи практичних рекомендацій щодо аналітичних досліджень факторів кризи, можливостей досягнення довгострокової стабільності та розвитку конкурентних переваг для компаній, що перебувають у стані фінансової кризи та розробка узагальненого алгоритму економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- розглянути та критично осмислити визначення економічної кризи міжнародного підприємства, теоретичні та практичні аспекти аналізу та управління кризовим станом підприємства;

- розглянути економічну діагностику як явище та як процес;

- надати практичні рекомендації щодо формування економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством, підвищення довгострокової стабільності компанії та розвитку конкурентних переваг компаній, що перебувають у стані фінансової кризи;

- надати порівняльну характеристику методів визначення фінансового становища компаній;

- розробити узагальнений алгоритм економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Поняття «криза» може трактуватися по-різному відносно предмету дослідження (управління, персонал, сфера сбуту, організація, виробництво, логістика та постачання, сфера досліджень і розробок, інвестиції).

У нашому разі найбільш підходить запропоноване більшістю науковцями наступне визначення кризи: криза – це широкомасштабна непередбачувана подія, яка веде до потенційно негативних результатів і може нанести серйозної шкоди всьому підприємству.

З авторської точки зору таке визначення кризи слід наповнити змістовністю – це критичний період у житті бізнесу, що характеризується

загрозою його існуванню, фінансовими втратами чи операційними збоями. Він вимагає екстреного перегляду використовуваних методик діагностики прояву кризових явищ у системі менеджменту підприємства або їх удосконалення, розробки стратегії, ефективного управління ризиками та швидкої адаптації до змін для запобігання закриття бізнесу. Фінансово-економічна діагностика у цьому випадку включає розглядання фінансових, операційних та репутаційних проблем бізнесу.

Трактування кризи, як підстави для початку впровадження антикризових заходів на підприємстві, потребує уточнення і розширення. Вважаючи початком кризи момент різкого загострення суперечностей всередині організації чи у її відносинах із зовнішнім середовищем, штучно ігноруємо періоди виникнення та розвитку суперечностей, коли вони вже можуть завдавати шкоди ефективності діяльності підприємства [1].

Діагностика наявності кризи на підприємстві проводиться на основі виявлення її симптомів – прояву негативних тенденцій у процесі діяльності підприємства, передумов виникнення кризової ситуації.

З авторської точки зору, діагностика міжнародного підприємства включає в себе облік низки додаткових специфічних факторів міжнародного підприємництва, що не змінює загального алгоритму економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством, а лише розширює обсяги контролю та аналізу в антикризовому управлінні міжнародним підприємством.

Економічна діагностика в антикризовому управлінні міжнародним підприємством – системний цільовий аналіз, спрямований на виявлення, оцінку загрози розвитку та подолання проблем функціонування підприємства як суб'єкта міжнародної економічної діяльності.

За допомогою діагностичних процедур можна всебічно проаналізувати економічну діяльність підприємств, а також виявити перспективи його розвитку. Разом із цим, діагностика повинна постійно розвиватись, тому на

підприємстві доцільно застосовувати заходи, що будуть направлені на її вдосконалення [2].

Розгляд кризи як явища обов'язково передбачає облік трьох основних фаз її формування: потенційну, приховану та явну.

Перша фаза – стосується всіх підприємств, її важко побачити, ступінь небезпеки можна оцінити за допомогою систем раннього попередження.

Прихована фаза – незважаючи на свою назву, цілком очевидна для тих, хто уважно спостерігає за компанією.

Остання фаза кризи – передбачає повну дезорганізацію компанії, хаос і некомпетентність у прийнятті рішень.

Кризи у сфері фінансів, контролю, планування та управління є найбільш руйнівними для перспектив існування міжнародних підприємств

До важливих складових методології і технології прогнозування кризи, як таких, котрі покладені в основу антикризового управління, слід віднести:

1. Визначення цілей, що сприяють передбаченню кризи з використанням двох підходів: намагання запобігти, відтермінувати її початок; намагання своєчасно передбачити, розпізнати її сутність, активно сприяти усуненню віджилих елементів системи, скорочуючи тим самим тривалість та негативні наслідки кризи;

2. Визначення сутності та структури кризи;

3. Прогнозування зовнішніх чинників взаємодії кризи;

4. Вибір і рангування шляхів виходу з кризи;

5. Аналізування протікання і наслідків кризи;

6. На базі отриманих результатів здійснюється формування базової стратегії розвитку підприємства [3, 4].

Експрес-діагностика кризового стану підприємства передбачає коефіцієнтний аналіз за визначеною системою показників та порівняння їх з нормативними значеннями. Відхилення значень показників від цільових (нормативних) є свідченням наявності проблем, загострення кризових явищ:

1 етап: визначення набору показників, що характеризують кризу, її розвиток, чинники і тип;

2 етап: визначення нормативних (або критичних) значень показників, які проводять межу між нормальним станом і кризовим, що дозволяє встановити глибину (стадію) кризи;

3 етап: проведення регулярного аналізу (моніторингу) чинників кризи та її розвитку за допомогою оцінки динаміки зміни обраних показників прийняття управлінських рішень.

При комплексній діагностиці виконуються наступні види аналізу:

- ситуаційний аналіз – визначає положення підприємства в загальному економічному просторі, основні чинники, що впливають на організацію;

- аналіз виробничо-господарської діяльності – оцінює рівень використання виробничих ресурсів підприємства при виробництві і реалізації продукції, виявляє резерви підвищення ефективності їх використання. Для цього проводиться дослідження стану виробничих потужностей, знос основних засобів, ступінь їх завантаження й можливості модифікації, а також аналізуються використовувані матеріальні, трудові ресурси, продуктивність праці;

- аналіз кадрового потенціалу, що передбачає оцінку якості персоналу з точки зору його відповідності цілям, завданням, стратегії організації. Проводиться оцінка надійності та лояльності персоналу умовах кризи;

- організаційно-управлінський аналіз оцінює стан системи управління підприємством. Аналізу підлягає організаційна структура, стиль управління, методи прийняття рішень;

- аналіз маркетингового потенціалу – діагностується ефективність товарної, цінової, збутової та комунікаційної політики підприємства, виявляються сильні та слабкі місця в управлінні маркетинговою діяльністю;

- фінансово-економічний аналіз, до якого входять оцінка поточного фінансового стану, результатів і ефективності діяльності підприємства, динаміки фінансово-економічних показників за певний період часу і

складання прогнозу зміни цих показників на найближчу перспективу, виявлення і оцінка можливих джерел фінансування планованих заходів.

Існує велика кількість методів оцінки фінансового стану організації, які можуть дати уявлення про її слабкі місця і навіть оцінити вірогідність її банкрутства. Методи горизонтального і вертикального аналізів дозволяють судити про структуру і динаміку основних показників балансу підприємства, метод коефіцієнтів безпосередньо вказує на проблемні місця, багатофакторні моделі оцінюють фінансовий стан компанії в цілому, а порівняльний аналіз дозволяє врахувати показники роботи інших підприємств ринку. Слід пом'ятати, що кінцева оцінка фінансового стану підприємства завжди знаходиться під впливом фінансово-економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством. Нині більшість вітчизняних підприємств зазнають фінансові труднощі, пов'язані як із зовнішніми чинниками (нестабільність політичної ситуації, недосконалість законодавчої бази, неплатежі, спад виробництва), так і з внутрішніми проблемами – неефективний маркетинг, недостатній рівень ефективності використання оборотних та необоротних активів, персоналу, незбалансованість фінансових потоків. Сукупність перерахованих чинників викликає необхідність постійної діагностики підприємства з метою ранньої діагностики кризового стану, обґрунтування механізмів антикризового управління залежно від виявлених чинників і сили їх впливу [5, 6].

Дієвим засобом виходу з кризового стану є застосування процедури антикризового управління, яка передбачає впровадження в систему підприємницької діяльності виробничо-технічних заходів, використання зовнішніх і внутрішніх резервів для відновлення прибутковості та уникнення банкрутства. Вивчення досвіду подолання кризових ситуацій багатьох країн і конкретних підприємств дозволяє сформулювати гнучку систему антикризового управління. Система антикризового управління підприємством являє собою комплекс узгоджених елементів, які, взаємодіючи між собою, діагностують ознаки та прояви кризи, сприяють її подоланню, подальшому поверненню

підприємницьких структур до стабільного функціонування та створюють необхідні умови для подолання негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на діяльність підприємств. До складових елементів антикризового управління належать: суб'єкт та об'єкт, мета, пріоритетні цілі та завдання, основні принципи, функції, методи та критерії оцінки ефективності проведення антикризових заходів [7, с. 51

Головною метою антикризового управління є створення умов для стійкого функціонування підприємств на ринку у відповідь на будь-які економічні, політичні і соціальні перетворення в країні, розробка стратегічних альтернатив на основі прогнозування та передбачення розвитку ситуації, уникнення фінансових проблем та подолання загрози банкрутства з найменшими втратами, впровадження інноваційних змін у діяльність. Загальна схема антикризового управління міжнародним підприємством включає в себе наступні складові:

1. Управління функціонуванням підприємства:

- завчасне вирішення проблем підприємства (прийняття рішень);
- превентивне управління кризовим станом;
- контроль результатів управління функціонуванням підприємства;

2. Стабілізаційне управління:

- стабілізація нестійкої ситуації та ліквідація негативних чинників (керованість);

- забезпечення балансової рівноваги;
- корегування стратегій;
- управління за умов кризи;

3. Управління розвитком підприємства:

- мінімізація втрат і втрачених можливостей підприємства;

- управління процедурами виходу з кризового стану;

- прогнозування можливих негативних тенденцій розвитку та ризику їх активного втручання в результати діяльності міжнародного підприємства.

До головних принципів антикризового управління слід віднести:

- сталість і безперервність;
- рання діагностика кризових явищ;
- інноваційність у всіх сферах діяльності підприємства;
- управління по «слабких сигналах».

З авторської точки зору, при попередженні кризових ситуацій потрібно виділити шість основних антикризових функцій: планування, організація, мотивація, облік, аналіз і контроль.

Критеріями оцінки ефективності антикризового управління є наступні:

- зміна показників виробничої діяльності та фінансового стану внаслідок антикризового управління;
- динаміка позитивних змін та економічного ефекту;
- відповідність змін втраченим можливостям підприємства;
- швидкість пристосування підприємства до змін;
- достатність та швидкість одержання інформації для прийняття об'єктивних антикризових рішень;
- доцільність антикризових заходів;
- рівень кваліфікації працівників [8, с. 115].

Діагностика кризового стану є необхідним етапом у процесі вивчення небезпек, що приховані у підсистемах життєдіяльності підприємства. Це здійснюється на основі дослідження проблеми у результаті нагляду за станом усіх ланок підприємства. Діагностикою кризи являється виявлення невідповідностей та характеру відхилень між фактичним та плановим (нормативним) значенням певних фінансових та економічних показників, між внутрішнім та зовнішнім середовищем підприємства, між окремими структурами всередині підприємства, аналіз величини цих відхилень та можливості їх негативного впливу на процес функціонування та розвитку підприємства.

Економічна діагностика передбачає не тільки вивчення попереднього та поточного стану підприємства, а й здійснює дослідження перспективного можливого виникнення певних ситуацій, ендогенних та екзогенних факторів,

що впливають на підприємство. Також інформація, отримана у результаті діагностики, має важливе практичне значення – у результаті її одержання менеджери підприємства здатні, опираючись на її дані, обґрунтувати відповідні рішення і впровадити заходи щодо зміни системи управління, фінансового оздоровлення (економічної санації), підвищення прибутковості, платоспроможності, конкурентоспроможності та ринкової привабливості підприємства [9, с. 63].

При цьому в системі управління слід розглядати два типи діагностики: аналіз поточних процесів управління, діагностика відхилень від нормального стану. Як правило використовується експрес-діагностика; аналіз превентивної санації (діагностика за симптомами кризи). Використовується системна та предметно-диференційована діагностики. Після цього проводиться оцінювання стану підприємства та рівня управління і створюються антикризової програми діяльності міжнародних підприємств.

Діагностика та аналіз кризи на підприємстві залежить від фази прояву кризи. На передкризовому етапі здійснюється базовий (фундаментальний) аналіз можливості виникнення кризових явищ, що включає використання моделей та показників ймовірності банкрутства (мето Альтмана, метод Бівера, модель Аароні-Джонса-Сворі та ін.), методів оцінки ризиків (метод Монте-Карло, аналіз сценаріїв, метод критичних значень, метод експертних оцінок, метод дерева рішень), аналізу перспектив виникнення криз у галузі, аналізу портфельних активів [7].

Система економічної діагностики суб'єкта господарювання в сучасних умовах виступає важливою складовою забезпечення ефективного функціонування підприємства. Це обґрунтовано тим, що:

- економічна діагностика охоплює переважну частину аспектів функціонування підприємства, які потребують індивідуалізації управління;
- економічна діагностика відіграє одну з провідних ролей у забезпеченні ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства;

- економічна діагностика дозволяє здійснити не лише комплексний аналіз фінансово-майнового стану підприємства, встановити фактори внутрішнього та зовнішнього впливів, але і визначає стратегічні пріоритети його подальшого функціонування [10].

Практична реалізація процесу економічної діагностики підприємства має спиратись на систему принципів, серед яких слід виділити наступні: системної оцінки; причинно-наслідкового зв'язку; об'єктивності; достовірності інформаційного забезпечення; наукового обґрунтування; терміновості; безперервної реалізації; результативності; державності; галузевої приналежності; цільового спрямування.

Сучасні підходи до діагностики можливостей розвитку міжнародного підприємництва включають комплексний аналіз ризиків, конкурентоспроможності та фінансового стану через індикаторні та матричні методи, моделювання, а також використання цифрових інструментів для оцінки глобального потенціалу. Це дозволяє визначати ефективність стратегій експансії на зовнішніх ринках.

До основних складових та методів сучасної діагностики міжнародного підприємства слід віднести:

- комплексний аналіз (матричний та індикаторний): конкурентоспроможність, ринкову частку та фінансовий стан підприємства;
- оцінка потенціалу: визначення рівня реалізації виробничого та ринкового потенціалу, що залежить від форми міжнародного підприємництва та організаційної структури;
- використання економіко-математичних методів: моделювання, статистичного аналізу та графічних методів для обробки даних та прогнозування;
- оцінка ризиків: аналіз політичних, економічних та операційних ризиків при виході на нові ринки (на основі сучасних аналітичних методів);
- аналіз та прогнозування розвитку факторів внутрішнього та зовнішнього середовища міжнародного підприємства.

Для потенційних інвесторів та кредиторів міжнародних підприємств дуже важливо розуміти, в якому фінансовому стані знаходиться їхній контрагент, щоб знизити ймовірність реалізації інвестиційного чи кредитного ризику. У науковій літературі існує велика кількість методів визначення фінансового стану компанії, які поділяються на окремі групи.

Автором виконано порівняння різноманітних методів визначення фінансового стану компаній з точки зору їх: а) змісту, б) оцінки яких компаній можливе їх використання, в) переваг та г) недоліків:

1. Статистичні методи передбачення банкрутств (кредитний скоринг): а) система оцінки кредитоспроможності компанії проводиться на основі збору, аналізу, порівняння, подання та інтерпретації числових даних щодо дефолтів, збитків, банкрутств, кредитних рейтингів тощо); б) компанії, за якими є накопичена статистика; в) централізація прийняття кредитного або інвестиційного рішення; виявлення та запобігання спробам шахрайства; г) класифікація вибірки провадиться тільки на клієнтах, яким дали кредит або фінансові ресурси; змінюються соціально-економічні умови, що впливають на поведінку людей, яке не враховується;

2. Модель Credit Metrics: а) оцінка кредитного ризику компанії, заснована на розрахунку зміни вартості боргу у разі підвищення чи зниження кредитного рейтингу позичальника (матриця перехідних ймовірностей); б) компанії, щодо діяльності яких є накопичена статистика, за якою проводиться рейтингування; в) централізація ухвалення кредитного або інвестиційного рішення; виявлення та запобігання спробам шахрайства; г) рейтинги присвоюються компаніям-позичальникам досить не часто; рейтинги різних компаній-позичальників не однорідні; матриця ймовірностей переходу не є постійною у часі;

3. Коефіцієнтний аналіз: а) оцінка кредитного ризику компанії, віднесення компанії до певної групи ризику на основі аналізу її бухгалтерської звітності; б) будь-які компанії, за якими публікується або надається бухгалтерська звітність; в) простота розрахунків зазначених коефіцієнтів; для

оцінки фінансового стану достатньо проаналізувати дані бухгалтерської звітності; г) непублічні компанії неохоче йдуть на розкриття бухгалтерської інформації; бухгалтерська звітність українських компаній найчастіше є недостовірною чи неточною, що спотворює кінцеві результати аналізу;

4. Модель Z-score Э. Альтмана: а) оцінка можливості банкрутства компанії протягом певного проміжку часу на основі аналізу бухгалтерської звітності та ринкової вартості компанії; б) великі компанії, ринкову вартість яких можна оцінити, якими публікується чи надається бухгалтерська звітність; в) висока достовірність прогнозів; простота застосування; г) різні результати залежно від галузі; модель будувалася на невеликій вибірці компаній; модель розроблялася з бухгалтерської звітності зарубіжних компаній, практика складання якої може істотно відрізнитись від вітчизняної;

5. Модель Даффі-Сінглтона: а) визначення ймовірності банкрутства з урахуванням аналізу екзогенних чинників; б) великі компанії, боргові зобов'язання яких котируються на ринку; в) оцінка ринкової вартості боргового зобов'язання не залежить від припущень дослідника щодо рівня втрат та ймовірності банкрутства; доступність оцінки спреду на основі залежності рівня втрат та ймовірності банкрутства від економічного циклу; г) більшість боргових зобов'язань не котируються на ринку; завдання рівня втрат як екзогенної змінної може призвести до помилок, пов'язаних із внутрішньою структурою кредитного договору;

6. Структурні моделі оцінки кредитного ризику: а) визначення ймовірності банкрутства з урахуванням аналізу ендогенних чинників; б) будь-які компанії, які можуть використати загальнодоступні ринкові дані; в) простота застосування моделей; необхідна інформація – загальнодоступні ринкові дані; дозволяє швидко реагувати зміни стійкості компанії; г) акції далеко не всіх підприємств котируються на біржі; баланси багатьох українських підприємств не відображають реальної картини економічного та фінансового стану компанії;

7. Модель Мертона: а) визначення вартості кредиту, виданого на певний період часу; б) великі компанії, що котируються на ринку, якими публікується чи надається бухгалтерська звітність; в) простота застосування моделі; необхідна інформація – загальнодоступні ринкові дані; результати в оперативному режимі дозволяють реагувати на зміни стійкості компанії; г) акції далеко не всіх підприємств котируються на біржі; баланси багатьох українських підприємств не відображають реальної картини їх економічного та фінансового стану;

8. Модель KMV: а) визначення ймовірності дефолту позичальника, ринкової вартості боргу; б) великі компанії, що котируються на ринку та якими публікується чи надається бухгалтерська звітність; в) простота застосування моделі; необхідна інформація – загальнодоступні ринкові дані; результати дають змогу швидко реагувати на найменші зміни стійкості компанії; г) акції далеко ще не всіх підприємств котируються на біржі; визначення точки дефолту ґрунтується на аналізі балансу підприємства. Однак баланси багатьох українських підприємств не відображають реальної картини їх економічного та фінансового стану;

9. Багатофакторна модель McKinsey&Co: а) прогнозування дефолтів підприємств з урахуванням аналізу макроекономічних чинників; б) будь-які компанії, якими публікується або надається бухгалтерська звітність, а також існує ринкова оцінка кредитних портфелів компаній; в) облік систематичних чинників ризику; врахування суттєвих факторів ризику; г) на економічне становище всередині країни істотно впливають політичні чинники, які буває важко висловити в кількісних характеристиках і врахувати під час роботи з моделлю.

У зв'язку з цим в сучасних умовах неможливо сформувати єдину модель економічної діагностики, у відповідності до якої суб'єкти господарювання будуть розробляти відповідні плани стратегічного розвитку, саме тому вирішення цього питання знаходиться у площині особливостей функціонування кожного окремого підприємства, його сильних та слабких

сторін, місії та цілей, яких воно бажає досягти. Разом з тим необхідність впровадження економічної діагностики у відповідності до існуючих новітніх методичних підходів з метою забезпечення результативності функціонування суб'єкта господарювання не викликає сумнівів у переважної частини керівного складу підприємств та викликає потребу розглядання загальних алгоритмів економічної діагностика в антикризовому управлінні міжнародним підприємством.

Автором запропоновано наступний узагальнений алгоритм економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством (рис. 1).

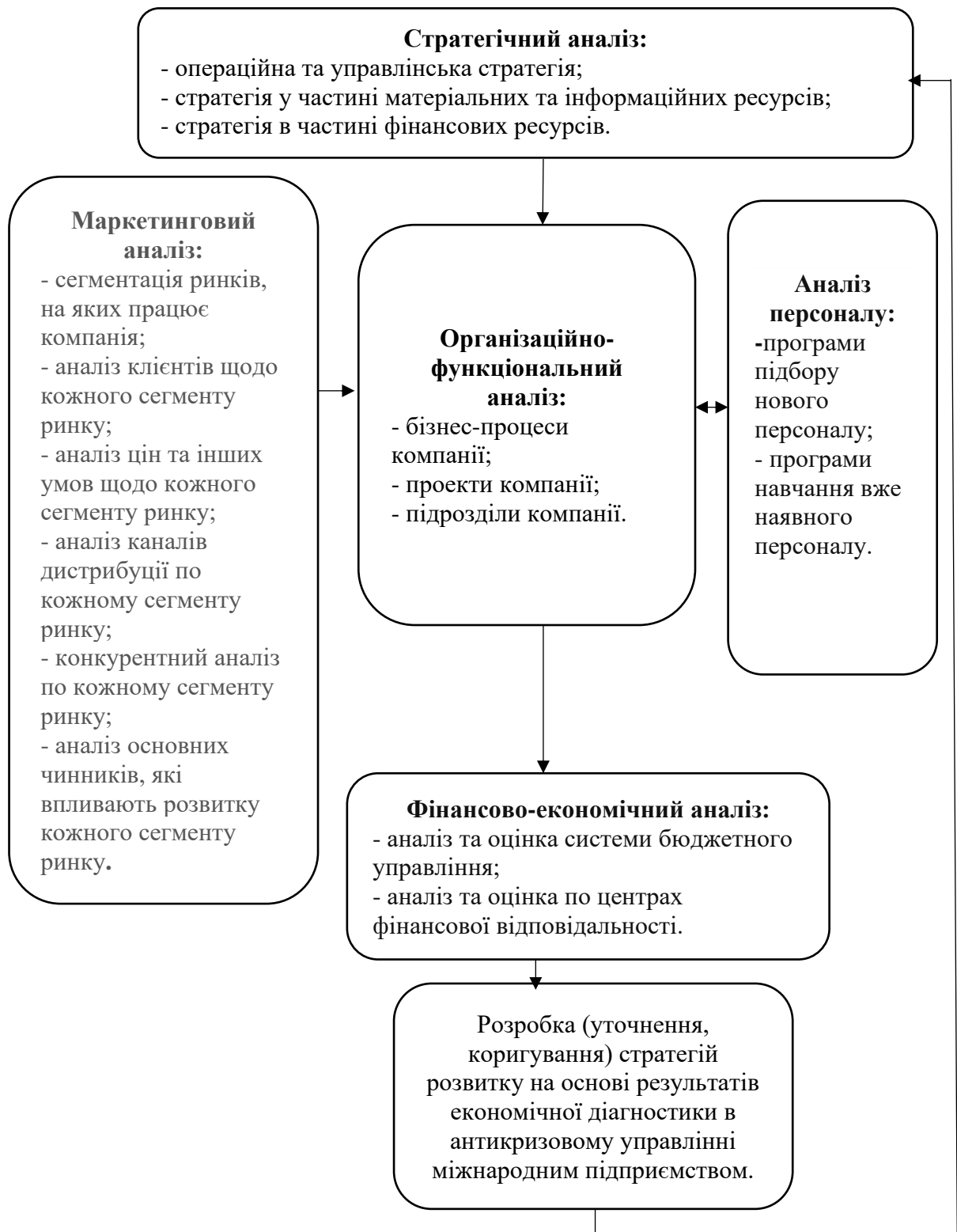

Рис. 1. Узагальнений алгоритм економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством

Джерело: розробка автора

Використання запропонованого узагальненого алгоритму діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством дає можливість розглядати діагностику як управлінське явище та як управлінський процес, що значно спрощує, систематизує вирішення проблеми та робить організацію діагностики антикризового управління міжнародним підприємством цілеспрямованою та структурованою.

Сучасний фінансовий аналіз має певні відмінності від традиційного аналізу фінансово-господарської діяльності. Насамперед, це пов'язано зі зростаючим впливом довкілля працювати підприємств. Зокрема, посилилася залежність фінансового стану суб'єктів господарювання від інфляційних процесів, надійності контрагентів (постачальників і покупців), організаційно-правових форм функціонування, що ускладнює оцінку фінансового стану підприємства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, сучасний стан методичного забезпечення діагностики міжнародних підприємств характеризується певними підходами й інструментами реалізації. Факт різних методів діагностики кризових явищ господарюючого суб'єкта має і загальні, і специфічні властивості. Використання окремої методології має охоплювати: комплексний підхід, вивчення позитивних і негативних явищ, функціонування внутрішніх і зовнішніх факторів, що призводять до цієї кризи.

Вирішення проблеми формування узагальненого алгоритму економічної діагностики в антикризовому управлінні міжнародним підприємством потребує її розгляду як явища та як процесу. Система управління кризою будується на вивченні окремих фаз формування кризи та факторів її розвитку з використанням різноманітних інструментів та методів дослідження. Будь-який бізнес може розвиватися в умовах без кризи, тільки якщо буде застосовано комплекс заходів: точний діагноз його стану, правильний прописаний «рецепт» для фінансового оздоровлення та ефективне «лікування» в ризикованому діловому середовищі.

Напрямом подальшого дослідження проблеми є розробка стратегічних альтернатив розвитку за наслідками діагностики фінансово-економічного стану підприємства.

Список літератури

1. Грибан С. В. Система антикризового управління підприємством. *Ефективна економіка*. № 11, 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2467>.
2. Мулик Т. О. Антикризова діагностика в контексті управління підприємств. *Economic synergy*. 2023. Iss. 1. С. 220-245. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econsyn_2023_1_19.
3. Кривов'язюк І. В. Методологія діагностування кризового стану підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. № 22/2011. С. 32-40.
4. Скібіцький О. М. Антикризовий менеджмент: навч. посіб. Київ.: Центр учбової літератури. 2009. 568 с.
5. Сак Т. В., Ющишина Л. О. Механізм антикризового управління в умовах забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 2. С. 66–74. DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-02-66-74>.
6. Galushkina T., Butrym O., Baranovska V., Afanasieva O., Zaruba D. Trends in scientific thought in economics and management: collective monograph. International Science Group. Boston. Primedia eLaunch. 2021. 502 p. Available at: DOI- 10.46299/ISG.2021.MONO.ECON.III.
7. Гринько Т.В. Стратегія як інструмент антикризового управління на підприємстві. *Економіст*. 2013. № 8. С. 51-53.
8. Лігоненко Л. О. Банкрутство та санація суб'єктів господарювання в Україні: монографія. Київ. КНТЕУ. 2011. 348 с.
9. Данілов О. Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях: навч. посіб. Київ. Центр навчальної літератури. 2011. 256 с.
10. Роговий А. В. Економічна діагностика підприємства: теоретичні та практичні аспекти дослідження. *Глобальні та національні проблеми*

економіки. Випуск 6. 2015. С. 457-459. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/95.pdf>.

References

1. Hryban, S.V. (2013), “Enterprise anti-crisis management system”, *Efektivna ekonomika*, vol. 11.
2. Mulyk, T.O. (2023), “Anti-crisis diagnostics in the context of enterprise management”, *Economic synergy*, Iss. 1, pp. 220–245.
3. Kryvov'yazyuk, I.V. (2011), “Methodology for diagnosing the crisis state of an enterprise”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 22, pp. 32–40.
4. Skibits'kby O.M. *Antbkryzovyy menedzhment [Crisis management] Tsetntr navchal'noyi literatury*, Kyiv, Ukraine.
5. Sak, T.V. and Yushchishina, L.O. (2019), “The mechanism of anti-crisis management in the context of ensuring the economic security of the enterprise”, *Ekonomichnyyi chasopys Skhidnoyevropeys'koho natsional'noho universytetu imtni Lesi Ukrayinky*, vol. 2, pp. 66–74, DOI: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-02-66-74>.
6. Galushkina, T., Butrym, O., Baranovska, V., Afanasieva, O., and Zaruba, D (2021), “Trends in scientific thought in economics and management“, Primedia eLaunch, Boston, USA. Available at: DOI- 10.46299/ISG.2021.MONO.ECON.III.
7. Hrin'ko, T.V. (2013), “Strategy as a tool for anti-crisis management in an enterprise”, *Ekonomist*, vok. 8, pp. 51–53.
8. Ligonenko, L.O. (2011), *Bankrotstvo ta sanatsiya sub'ektiv hospodapyivannya v Ukrayini: monohrafiya [Bankruptcy and reorganization of business entities in Ukraine]*, KNTEU, Kyiv, Ukraine.
9. Danilov, O.D. (2011), *Finansy pidpnyemstva u zapytannyakh i vidpovidyakh [Corporate Finance in Questions and Answers]*, Tsetntr navchal'noyi literatury, Kyiv, Ukraine.
10. Rohovyy, A.V. (2015), “Economic diagnostics of an enterprise: theoretical and practical aspects of research”, *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiry*, vol. 6, pp. 457–459.